

Ks. Wacław Siwak

MARYJA A DUCH ŚWIĘTY W KATECHIZMIE KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Czytając współczesne publikacje teologiczne nie trudno zauważyć, iż od Soboru Watykańskiego II nastąpiło wyraźne ożywienie zainteresowania Duchem Świętym¹. Zwrócenie uwagi na pneumatologię (przy równoczesnym podkreślanu komplementarności różnych działów teologii dogmatycznej) zaowocowało między innymi w mariologii, gdzie problematyka związana z Duchem Świętym zyskała sobie prawo „stałego obywatelstwa”. Wiele uwagi poświęca się zagadnieniu: „Maryja a Duch Święty”. Bibliografia przedmiotu za lata 1943-1982 opracowana przez ks. Karwackiego liczy 153 pozycje². Pozwala ona stwierdzić, że „eksplozja” prac poświęconych temu tematowi przypada na czasy posoborowe. Na 153 publikacje tylko 17 ukazało się drukiem przed Soborem Watykańskim II lub w czasie jego trwania. Relacja Maryi do Ducha Świętego była również przedmiotem różnego rodzaju kongresów i sympozjów³. Ostatnio

¹ Na temat pneumatologii Soboru Watykańskiego II zob. Y. Congar, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, Duch Święty w „ekonomii”. Objawienie i doświadczenie Ducha, Warszawa 1995, s. 227-234. Podstawowa literatura w przypisie 1, s. 227.

² R. Karwacki, *Najświętsza Maryja Panna a Duch Święty*. Bibliografia, „Summarium” 11-12 (1982-1983), s. 125-134. Bibliografię przygotowano na podstawie pięciu czasopism bibliograficznych: „Bulletin Signalétique” 23-36(1969-1982); „Ephemerides Theologicae Lovanienses” 1-56(1924-1980); „Internationale Ökumenische Bibliographie” od 11-12(1962-1963) do 15-16(1976-1977); „Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur” 1977; „Marianum”.

³ Zob. *Le Saint - Esprit et Marie*. I: L’Evangile et les Peres, „Bulletin de la Société Française d’Etudes Mariales” 25(1968); *Le Saint - Esprit et Marie*. II: Bible et spiritualités (me’morial Henri Barré), „Bulletin de la Société Française d’Etudes Mariales” 26(1969); III: *Le Saint - Esprit et Marie*. Perspectives oecume’niques et conclusions doctrinales,

wydarzyło się coś wyjątkowo interesującego również dla mariologii i pneumatologii. Ukazał się obszerny i ofiacjalny wykład nauki Kościoła katolickiego, a mianowicie Katechizm Kościoła Katolickiego. Stąd też uzasadnionym i zupełnie zrozumiałym wydaje się być postawienie pytania: jak relację Maryja a Duch Święty ujmuje najnowszy Katechizm⁴?

Katechizm zagadnienie Maryja a Duch Święty porusza wprost w 33 punktach: - 28 razy w części pierwszej poświęconej wyznaniu wiary:

Rozdz. II: Wierzę w Jezusa Chrystusa, Syna Bożego Jednorodzonego:

Art. 2: „I w Jezusa Chrystusa, Syna Jego Jedynego, Pana naszego” - 1 raz (KKK 437).

Art. 3: „Jezus Chrystus począł się z Ducha Świętego, Narodził się z Maryi Panny” - 12 razy (KKK 456; 484-486; 493-497; 504-505; 507).

Rozdz. III: Wierzę w Ducha Świętego:

Art. 8: „Wierzę w Ducha Świętego” - 10 razy (KKK 695; 697; 717; 721-726; 744).

Art. 9: „Wierzę w Święty Kościół Powszechny” - 5 razy (KKK 867; 963; 965; 967; 971; w tym te cztery ostatnie punkty w paragrafie: Maryja - Matka Chrystusa, Matka Kościoła).

„Bulletin de la Societé Française d'Etudes Mariales” 27(1970); Maria y el Espiritu Santo. Historia - culto - ejemplaridad, Madrid 1977; Maria santissima e lo Spirito Santo (Tema del XIV Congresso Mariano Internazionale promosso della pontificia Accademia Mariana attuata a Roma dal 17 al 21 maggio 1975), Roma 1976; Maria e lo Spirito Santo. Att del 4° Simposio Mariologico Internazionale (Roma, ottobre 1982), Roma 1984.

⁴ Zagadnienie to doczekało się już swojego opracowania w języku polskim: S. Gręś, Maryja a Duch Święty w Katechizmie Kościoła Katolickiego, w: Maryja w Katechizmie Kościoła Katolickiego. Materiały z sympozjum zorganizowanego przez dominikańskie Kolegium Filozoficzno - Teologiczne w Krakowie, w dniach 6-7 października 1995 roku, red. S.C. Napiórkowski, B. Kochaniewicz, Kraków 1996, s. 57-67. Autor opracowania bardzo trafnie wydobywa z tekstu Katechizmu niektóre cenne myśli dotyczące zagadnienia Maryja a Duch Święty, jednak w wielu miejscach wyraźnie odbiega od tematu, pisząc nie tyle o nauce Katechizmu w interesującej nas sprawie, ale o nauce Ojców i innych teologów. Np. w punkcie 1: „Niepokalane Poczęcie i Macierzyństwo Najświętszej Maryi Panny” obszernie rozwodzi się na temat roli Ducha Świętego w Niepokalanym Poczęciu i Bożym Macierzyństwie Maryi, wymieniając licznych autorów jak: św. Ignacy Antiocheński, św. Hipolit, Orygenes, św. Efreem Syryjczyk, św. Grzegorz z Nazjanzu, św. Cyryl Jerozolimski, św. Ambroży, Teodor z Ancyry, Gaudencjusz z Brescio, Prudencjusz, św. Augustyn, Jan Damasceński, św. Izydora z Sewilli, św. Ildefons z Toledo, św. Beda Czcigodny, Paschazjusz Radbert, św. Bernard [chyba Bernardyn] ze Sieny, F.W. Faber, G.M. Roschini, a nie wspomina ani razu o nauczaniu Katechizmu na temat Niepokalanego Poczęcia Maryi (s. 59-60). Bogactwo treści Katechizmu i możliwości wielorakich ujęć uzasadniają podjęcie tego tematu na nowo, inspirując korzystając z dokonań ks. Gręsia.

- 1 raz w części drugiej, poświęconej celebracji misterium chrześcijańskiego, w dziale dotyczącym ekonomii sakramentalnej:

Rozdział I: Misterium paschalne w czasie Kościoła:

Art. 1: Liturgia - dzieło Trójcy Świętej (KKK 1106)

- 4 razy w części czwartej dotyczącej spraw związanych z modlitwą chrześcijańską:

Rozdz. I: Objawienie modlitwy. Powszechne powołanie do modlitwy

Art. 2: W pełni czasów (Modlitwa Maryi Dziewicy) - 1 raz (KKK 2617)

Rozdz. II: Tradycja modlitwy

Art. 2: Droga modlitwy - 3 razy (KKK 2673; 2675; 2682)

Umiejscowienie wypowiedzi dotyczących wzajemnych relacji Maryi i Ducha Świętego w strukturze dokumentu, jak również pobieżna ich lektura, pozwalają poruszone zagadnienie sprowadzić do czterech podstawowych grup tematycznych: Duch Święty a Maryja w Tajemnicy Wcielenia (1), rola Ducha Świętego w przygotowywaniu Maryi do Bożego Macierzyństwa (2), współdziałanie Maryi z Duchem Świętym (3) i relacja „Maryja a Duch Święty” w Misterium Kościoła (4).

1. Duch Święty a Maryja w Tajemnicy Wcielenia

Współczesna teologia (podobnie jak nauczanie Ojców Kościoła) przypomina ścisły związek Ducha Świętego z Matką Słowa Wcielonego. Teologowie są zasadniczo zgodni co do tego, iż całe życie Maryi było do głębi przeniknięte czynną, dynamiczną i uświęcającą obecnością Ducha Świętego⁵. Jednak najważniejszym momentem obecności Ducha Świętego w życiu Maryi było Wcielenie, gdzie moc Ducha dokonała w Dziewicy z Nazaretu (za Jej zgodą) najbardziej zdumiewającego dzieła zjednoczenia Boga z człowiekiem i uczyniła Ją „zbawczobrzemienną”⁶. Podobnie sprawę ujmuje najnowszy Katechizm, dla którego misterium Wcielenia jest centralnym punktem odniesienia w ukazywaniu relacji „Maryja a Duch Święty” (KKK 437, 456, 484-486, 494-497, 504, 695, 697, 717, 721-723, 1106, 2617).

⁵ L. Balter, Rola Ducha Świętego w życiu Maryi, w: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki Redemptoris Mater*, red. S. Grzybek, Kraków 1988, s. 137.

⁶ S.C. Napiórkowski, Główne idee Marialis cultus, w: *Jak czcić Matkę Bożą? Adhortacja apostolska papieża Pawła VI Marialis cultus o należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny*. Przygotował do wydania i wstępem opatrzył Stanisław Celestyn Napiórkowski, franciszkanin, Niepokalanów 1986 [błędnie podano 1984], s. 11.

Według Katechizmu Duch Święty zostaje posłany do Maryi w chwili Zwiastowania w dwojakim celu: 1. aby uświęcić Jej łono i 2. aby uczynić je płodnym (KKK 485). To dzieło Boże, będące wypełnieniem proroctwa Izajasza „Oto Dziewica pocznie i porodzi Syna”, przekracza wszelkie możliwości ludzkiego rozumienia (KKK 497). Dzięki mocy Ducha Świętego dziewictwo Maryi staje się płodnością (KKK 723).

Misterium płodności Ducha Świętego we Wcieleniu Katechizm oddaje słowami: „albowiem z Ducha Świętego jest to, co się w Niej poczęło” (Mt 1,20) (KKK 437); „I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy” (KKK 456); „sprawia On, że Maryja poczęła wiecznego Syna Ojca” (KKK 485), „porodzi” «Syna Najwyższego», nie znając męża, mocą Ducha Świętego” (KKK 494); „poczęła jako człowieka z Ducha Świętego” (KKK 495); „poczęty jedynie przez moc Ducha Świętego (...) Jezus został poczęty z Ducha Świętego, bez nasienia męskiego” (KKK 496); „Jezus począł się z Ducha Świętego w łonie Dziewicy Maryi” (KKK 504); „Dziewica Maryja poczęła Chrystusa z Ducha Świętego” (KKK 695); „Duch Święty zstępuje na Maryję Dziewicę i osłania Ją «swoim cieniem», by poczęła i urodziła Jezusa (Łk 1,35)” (KKK 697); „Maryja poczęła z Ducha Świętego” (KKK 717); „W Duchu Świętym i przez Ducha Świętego Maryja poczęła i zrodziła Syna Bożego” (KKK 723); „Przez działanie w Niej Ducha Świętego Ojciec daje światu Emmanuela, «Boga z nami» (Mt 1,23) (KKK 744). To bogactwo sformułowań ukazuje, jak na wiele sposobów Katechizm chce wyrazić prawdę o szczególnym udziale Ducha Świętego we Wcieleniu Boskiego Logosu. Powyższe wyrażenia: „z Ducha”, „za sprawą Ducha”, „mocą Ducha”, „przez moc Ducha”, „w Duchu i przez Ducha”, „przez działanie w Niej Ducha” niosą w sobie bardzo głęboki przekaz treści teologicznej. Podkreślają w różny sposób szczególną rolę Trzeciej Osoby Boskiej w powstaniu człowieczeństwa Jezusa Chrystusa, który jest „wiecznym Synem Ojca” (KKK 495)⁷. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na Trynitarną perspektywę ukazywania prawd związanych z tajemnicą Wcielenia (KKK 485, 721, 722, 723, 724, 744).

⁷ Podkreślanie sprawczej roli Ducha Świętego w oblubieńczej relacji do Maryi, której to relacji owocem jest człowieczeństwo Jezusa, może rodzić niebezpieczeństwo uznania Ducha Świętego za ojca Chrystusa, co byłoby niezgodne z nauczaniem 11 Synodu w Toledo (675 r.): „...nienaruszone dziewictwo, które złączenia z mężem nie zaznało, dostarczyło za przyczyną Ducha Świętego materii ciała. (...) Wszakże z tego, że Maryja poczęła, będąc zacięta przez Ducha Świętego, nie należy wnosić, że tenże Duch Święty jest ojcem Syna. Równałoby się to twierdzeniu, że Syn ma dwóch ojców, czego oczywiście nie godzi się mówić”. BF VI 42.

Wydaje się, iż Katechizm rozróżnia działanie Ducha w poczęciu i zrodzeniu Jezusa. W większości przypadków Katechizm mówi o poczęciu przez Maryję Jezusa za sprawą Ducha Świętego (KKK 437, 485, 495, 496, 504, 695, 717), jednak można znaleźć teksty mówiące o poczęciu i zrodzeniu przez działanie Ducha (KKK 697, 723), jak również mówiące tylko o porodzeniu mocą Ducha Świętego (KKK 494).

Według najnowszego Katechizmu Maryja dzięki działaniu Ducha Świętego staje się miejscem zamieszkania Syna Bożego wśród ludzi (KKK 721). Takie stwierdzenie zwraca uwagę na to, iż w misterium Wcielenia stała się Ona przestrzenią najbardziej nieprawdopodobnego wydarzenia, jakim było wcielenie Osoby Boskiej. Stała się najbardziej zdumiewającym miejscem świata. W Niej niebo spotkało się z ziemią, w Niej zamieszkał osobowo i realnie Syn Boży⁸.

W tym samym miejscu Katechizmu ukazuje Maryję jako „Mieszkanie” Ducha Świętego wśród ludzi (KKK 721). To co Duch będzie wypełniał w Chrystusie i Kościele, już teraz zostaje w Niej zapoczątkowane. Duch Święty uczynił Ją miejscem dziania się „wielkich spraw Bożych” (KKK 721). Katechizm stwierdza, że „przez działanie w Niej Ducha Świętego Ojciec daje światu Emmanuela” (KKK 744), w Niej Duch Święty wypełnia zamysł życzliwości Ojca (723), w Niej Duch Święty objawia Syna Ojca (KKK 724). Widzimy więc, że Maryja w ujęciu Katechizmu staje się przestrzenią zbawczego działania Ducha Świętego, nie tylko dla Niej samej, ale i dla innych ludzi.

Pisząc o relacji „Maryja a Duch Święty” nie sposób pominąć zagadnienia związanego z namaszczeniem Jezusa przez Ducha Świętego. Katechizm zauważa, że poczęty w łonie Maryi Syn Ojca, jest od początku swojego życia „Chrystusem”, tzn. „namaszczonym przez Ducha Świętego” (KKK 486, 695). Katechizm bliżej wyjaśnia symbolikę namaszczenia, stwierdzając, iż „oznacza Ducha Świętego, a nawet staje się Jego synonimem” (KKK 695). Chociaż „namaszczonymi” nazywano ludzi w Starym Przymierzu, to pierwszym namaszczeniem w dosłownym tego słowa znaczeniu było namaszczenie dokonane przez Ducha Świętego w stosunku do Jezusa w czasie Wcielenia. Jezus jest namaszczonym w sposób wyjątkowy, gdyż Jego człowieczeństwo jest „całkowicie namaszczone Duchem Świętym” (KKK 695). W momencie Wcielenia jest „konsekrowany na Chrystusa (Mesjasza) przez namaszczenie Duchem Świętym” (KKK 745). Wydaje się, że Katechizm odróżnia „namaszczenie Du-

⁸ S.C. Napiórkowski, *Maria nel misterio dell'incarnazione. Prospettive cattoliche*, w: *Maria nel misterio del Verbo incarnato. Congresso Internazionale Mariologico Loreto, 22-25 marca 1995*, „Theotokos. Ricerche interdisciplinari di Mariologia”, 3(1995), nr 2, s. 595-596.

chem Świętym” od „napełniania Duchem Świętym”. W p. 504 znajdujemy zdanie: „Człowieczeństwo Chrystusa od chwili poczęcia jest napełnione Duchem Świętym, ponieważ Bóg z niezmierzonej obfitości udziela Mu Ducha” (J 3,34). O Maryi również Katechizm mówi „napełniona Duchem Świętym” (KKK 724), jednak nie mówi o Niej „namaszczona”. „Namaszczenie Duchem Świętym” Katechizm odnosi wyłącznie tylko do Jezusa.

2. Rola Ducha Świętego w przygotowywaniu Maryi do Bożego Macierzyństwa

Katechizm Kościoła Katolickiego mocno akcentuje szczególną rolę Ducha Świętego w przygotowywaniu Maryi do bożomacierzyńskiej funkcji.

Pierwszym etapem tego przygotowania było Niepokalane Poczęcie⁹, o czym wyraźnie naucza Katechizm w p. 722: „Duch Święty przygotował Maryję przez swoją łaskę”. Łaska ta, jak wynika z dalszej lektury tego punktu, to poczęcie bez grzechu pierworodnego, dar największej pokory i zdolność do „przyjęcia niewymownego Daru Wszchemogącego” (KKK 722). Katechizm obdarza Maryję starożytnym tytułem, używanym przez Ojców Wschodu: „Panaghia”, co się tłumaczy: „Cała Święta”, „Najświętsza”¹⁰. Przypomina również, cytując fragment LG 56, że jest czczona przez Ojców Tradycji wschodniej jako wolna od wszelkiej zmazy grzechowej, jakby utworzona przez Ducha Świętego i ukształtowana jako nowe stworzenie. To dzięki Niemu całe Jej życie było wolne od wszelkiego grzechu osobistego (KKK 493). W innym miejscu podkreśla, iż Maryja Dziewica była całkowicie otwarta (przyłgnęła) na każde natchnienie Ducha (KKK 493).

W kontekście przygotowywania Maryi do roli Matki Pana warto zwrócić uwagę na p. 721 Katechizmu, gdzie Maryja jest nazwana „arcydziełem posłania Syna i Ducha Świętego”; dzięki przygotowującemu działaniu Ducha Świętego, Ojciec znajduje mieszkanie, w którym Syn i Duch będą mogli zamieszkać wśród ludzi (KKK 721). Wreszcie Katechizm zauważa, że to w Niej Duch Święty wypełnia wszystkie przygotowania na przyjście Chrystusa do ludzi (KKK 744).

⁹ J. Kumala, *Maryja w nowym Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w: *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J. S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 233.

¹⁰ Na temat rozumienia tytułu „Panaghia” przez teologię wschodnią zob.: A. Kniazeff, *Matka Boża w Kościele prawosławnym*, Warszawa 1996, s. 77-99.

3. Współdziałanie Maryi z Duchem Świętym

Tradycja biblijno-patrystyczna, na której mocno opiera się współczesna teologia, wyraźnie mówi o czynnej współpracy Maryi z Duchem Świętym w dziele zbawienia¹¹. Posłannictwo Maryi jest ściśle związane z Jej współdziałaniem z Duchem Świętym¹².

Również Katechizm wyraźnie mówi o współdziałaniu Maryi z Duchem Świętym. Maryja w misterium Wcielenia nie pozostała bierna. Na wiadomość o poczęciu mocą Ducha Świętego Maryja odpowiada „posłuszeństwem wiary” (KKK 494). W tekście Katechizmu możemy znaleźć kapitalne stwierdzenie w interesującej nas kwestii: dziewictwo Maryi staje się płodnością nie tylko przez samą moc Ducha Świętego, ale i przez Jej wiarę (KKK 723). To bardzo doniosłe stwierdzenie o aktywnej współpracy Maryi z Trzecią Osobą Boską w Tajemnicy poczęcia Boga w ludzkim ciele. Katechizm wskazuje nadto drugą formę współpracy Maryi w chwili Zwiastowania, mianowicie modlitwę o poczęcie Chrystusa: „Przed Wcieleniem Syna Bożego i wylaniem Ducha Świętego Jej modlitwa współdziała w szczególnie sposób z zamysłem życzliwości Ojca: w chwili Zwiastowania modliła się o poczęcie Chrystusa” (KKK 2617).

To współdziałanie z Duchem Świętym nie skończyło się z chwilą Wcielenia. W *Magnificat* Maryja kieruje swe dziękczynienie do Ojca w Duchu Świętym (KKK 722). Po Wniebowstąpieniu razem z apostołami i kilkoma kobietami modli się o dar Ducha (KKK 965), a w dniu Pięćdziesiątnicy o kształtowanie się Kościoła (KKK 2617). Maryja przez swoje zaangażowanie w pełnienie woli Ojca, szczególną rolę w odkupieńczym dziele Syna, posłuszeństwo każdemu natchnieniu Ducha Świętego, jest dla Kościoła wzorem wiary i miłości, wzorem współpracy człowieka z Bogiem (KKK 967). I wreszcie przez Nią Duch Święty „zaczyna prowadzić [ludzi] do komunii z Chrystusem” (KKK 725). To za Jej pośrednictwem Duch Święty zaczyna działanie jednoczenia ludzi z Chrystusem¹³. Przy tym ostatnim stwierdzeniu musimy postawić wielki wykrzyknik. Jest to niesamowite sformułowanie, dające podstawy do rozważań nad pośrednictwem Maryjnym w Duchu Świętym¹⁴.

¹¹ L. Balter, Duch Święty w tajemnicy Maryi i Kościoła, w: Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła, s. 247-249.

¹² S. Gręś, dz. cyt., s. 66.

¹³ J. Kumala, dz. cyt., s. 234.

¹⁴ T. Wilski, Pośrednictwo Maryi a posłannictwo Ducha Świętego. Zarys problematyki od Vaticanum II do „Redemptor hominis”, w: W nurcie zagadnień posoborowych, t. 13,

Z racji szczególnego współdziałania Maryi z działaniem Ducha Świętego Kościoły rozwinęły modlitwę do Bogurodzicy¹⁵. W modlitwach tych można wyróżnić dwa podstawowe aspekty: 1) wielbienie Boga za „wielkie rzeczy”, jakie stały się udziałem Maryi, a przez Nią wszystkich ludzi; 2) powierzanie Matce Pana błagań i uwielbień dzieci Bożych (KKK 2675). Prawda ta została streszczona w p. 2682: „Kościół chętnie modli się w komunii z Dziewicą Maryją ze względu na Jej szczególne współdziałanie z Duchem Świętym, aby razem z Nią uwielbiać wielkie rzeczy, które Bóg uczynił w Niej, oraz by powierzać Jej błagania i uwielbienia”.

Widzimy więc, że współdziałanie Maryi z Duchem Świętym nie zostało ograniczone do tego, co stało się Jej udziałem w Tajemnicy Wcielenia (Boże Macierzyństwo), lub ze względu na nie (Niepokalane Poczęcie i świętość życia). Zauważamy Jej współdziałanie z Duchem Świętym w dziele zbawienia i uświęcenia ludzi.

4. Maryja a Duch Święty w Tajemnicy Kościoła

Współczesna teologia podkreśla wyjątkowy udział Maryi w *mysterium Ecclesiae*. Zwłaszcza Jej czynny udział w budowaniu Kościoła, które dokonuje się w Duchu i przez Ducha Świętego¹⁶. Również według Katechizmu Matka Chrystusa odgrywa poważną rolę w Tajemnicy Kościoła (KKK 963). To w Niej zostają zapoczątkowane wielkie sprawy Boże, które Duch będzie wypełniał w Kościele (KKK 721). Dziękczynienie Maryi „do Ojca w Duchu Świętym” zawarte w *Magnificat*, jako dziękczynienie całego Ludu Bożego, jest dziękczynieniem całego Kościoła (KKK 722). Maryja wspierała swymi modlitwami początki Kościoła, trwając z apostołami na modlitwie w dniu Pięćdziesiątnicy, błagając o dar Ducha, który ją już „zaciemnił” w czasie Zwiastowania (KKK 726, 965, 2617).

Maryja jest „figurą i najdoskonalszą realizacją Kościoła”, gdyż „jest równocześnie dziewicą i Matką”¹⁷. Kościół przez chrzest podobnie jak Ma-

Modlitwa i praca, red. B. Bejze, Warszawa 1981, s. 401-412; S.C. Napiórkowski, T. Wilski, Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym, w: Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1993, s. 245.

¹⁵ S. Gręś, dz. cyt., s. 67.

¹⁶ T. Siudy, Służebnica Pańska, Niepokalanów 1995, s. 69-89.

¹⁷ Zdanie to w Katechizmie brzmi: „Maryja jest równocześnie dziewicą i matką, ponieważ jest figurą i najdoskonalszą realizacją Kościoła” (KKK 507). Zdanie to wydaje się niezbyt dobrze oddawać treść, o której chce powiedzieć. Nie pasuje tu spójnik „ponieważ” (franc. car),

ryja rodzi dziewiczo dzieci „z Ducha Świętego poczętych” (KKK 507). Drugi raz z maryjnym tytułem „figura Kościoła” (*typus Ecclesiae*) w kontekście pneumatologicznym spotykamy się w p. 493 Katechizmu. Maryja zostaje obdarowana tym soborowym terminem (LG 53) z racji całkowitego przyłgnięcia do woli Ojca, zbawczego dzieła Syna i „każdego natchnienia Ducha Świętego”. Z powyższej racji jest również „najznakomitszym i całym szczególnieym członkiem Kościoła” (KKK 967).

Jedną z podstawowych prawd wiary dotyczących Kościoła, zawartych w wyznaniu wiary, o której uczy Katechizm, jest świętość Kościoła. Jest on święty przez to, że „jego twórcą jest najświętszy Bóg”, uświęcił go Chrystus przez wydanie siebie w ofierze oraz „ożywia go Duch Świętości”. Chociaż składa się z grzeszników jest „nieskalany”. W Maryi cały jest już święty (KKK 867).

Z racji Bożego Macierzyństwa Maryja doznaje szczególnej czci od Kościoła, a pobożność względem Niej jest „wewnętrznym elementem kultu chrześcijańskiego” (KKK 971). Kult ten różni się od kultu uwielbienia oddawanego Osobom Trójcy Świętej i wyraża się w liturgii i modlitwie maryjnej [rózaniec] (KKK 971), wielbiącej Boga za wszystko co uczynił swojej „Służebnicy” i powierzającej Jej „błagania i uwielbienia Dzieci Bożych” (KKK 2675, 2982). Kult Maryi nie sprzeciwia się kultowi Słowa Wcielonego na równi z Ojcem i Duchem Świętym, lecz „sprzyja temu kultowi” (KKK 971)¹⁸. W modlitwie Duch Święty pełni funkcję jednoczenia ludzi z Synem Bożym w Jego uwielbionym człowieczeństwie, przez które modlitwa prowadzi do komunii w Kościele z Matką Jezusa (KKK 2673).

Katechizm podkreśla rolę Kościoła we właściwym odczytywaniu prawd maryjnych związanych z działaniem Ducha Świętego. I tak: Kościół wyznaje, że „Maryja jest rzeczywiście Matką Bożą” (*Theotokos*), z racji poczęcia z Ducha Świętego jako człowieka wiecznego Syna Ojca, który stał się rzeczywiście Jej Synem (KKK 495); Kościół wyznawał już w pierwszych Symbolach wiary, że „Jezus został poczęty przez moc Ducha Świętego w łonie dziewicy Maryi” (KKK 496); Mateuszowe „z Ducha Świętego jest

stosowany w zdaniach przyczynowych. Z jego użycia wynika, że dziewictwo i macierzyństwo Maryi wypływa z faktu bycia przez Nią „figurą ... Kościoła”. Sugeruje jakoby bycie „dziewicą i matką” było czymś wtórnym do bycia „figurą ... Kościoła”. Wydaje się, iż zdanie to powinno brzmieć: „Maryja jest figurą i najdoskonalszą realizacją Kościoła ponieważ jest dziewicą i matką”, lub też „Maryja jest równocześnie dziewicą i matką, dlatego jest figurą i najdoskonalszą realizacją Kościoła”.

¹⁸ Por. S. Gręś, *Maryja wzorem życia w Duchu Świętym*, Włocławek 1995, s. 71.

to, co się w Niej poczęło (Mt 1,20), Kościół interpretuje jako wypełnienie obietnicy Bożej „Oto Dziewica pocznie i porodzi Syna” (Iz 4,14) (KKK 497); Tradycja Kościoła odnosiła do Maryi teksty mówiące o Mądrości (Prz 8,1-9,6; Syr 24), nazywając Maryję „Stolicą Mądrości” z racji zamieszkiwania w Niej Syna i Ducha Bożego (KKK 721).

Interesującym jest fakt zrezygnowania przez twórców Katechizmu z tradycyjnych i używanych przez Sobór tytułów: „Przybytek Ducha Świętego”, „Świątynia Ducha Świętego”¹⁹ (LG 53), czy bardzo popularnego zwłaszcza w nauczaniu Jana Pawła II, terminu „Oblubienica Ducha Świętego”²⁰. Katechizm nazywa Maryję w kontekście pneumatycznym tytułami: „Cała Święta” - *Panaghia* (KKK 493), „Stolica Mądrości” (KKK 721), „Córa Syjonu” (KKK 722), „Niewiasta”, „Nowa Ewa”, „Matka żyjących”, „Matka całego Chrystusa” (KKK 726) i „Figura Kościoła” - *typus Ecclesiae* (KKK 967)²¹.

* * *

Podsumowując można stwierdzić, że nieliczne wzmianki rozrzucone po tekście Katechizmu Kościoła Katolickiego, dotyczące relacji „Maryja a Duch Święty”, niosą w sobie bardzo ważny przekaz teologiczny.

Zgodnie z nazwą dzieła, Katechizm wyklada najistotniejsze i podstawowe prawdy wiary²². Jedną z takich podstawowych prawd wiary jest prawda o Tajemnicy Wcielenia. Zauważamy, iż znakomita większość wypowiedzi

¹⁹ Na temat rozumienia tego tytułu zob. S. Gręś, Sanktuarium Ducha Świętego, Com 3(1983), nr 5, s. 76-84.

²⁰ Znaczenie terminu szerzej zob. R. Laurentin, Dieu Seul est ma Tendresse. Rene Laurentin présente L. M. Grignon de Montfort. Le Secret de Marie. Sa vie - son expérience spirituelle - sa théologie son actualité, Paris 1984², s. 181-184; K. Wittkemper, Braut. IV Dogmatik, w: Merienlexikon, red. R. Bäumer, L. Scheffczyk, t. 1, Eos Verlag Erzabtei St. Ottilien 1988, s. 569-571; M. Wszolek, Pneumatyczna zasada odnowy kultu maryjnego, w: Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI Marialis cultus na temat rozwoju należycie pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 208-210; W. Siwak, Maryja - Oblubienica Ducha Świętego. Wprowadzenie do teologii tytułu „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej” 4(1997), nr 4, s. 37-53.

²¹ Pełny zestaw maryjnych tytułów (102 tytuły) w Katechizmie podaje: S.C. Napiórkowski, Maryja w dziejach zbawienia, w: Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie, red. M. Rusecki, E. Pudelko, Lublin 1995, s. 125-127.

²² Zob. J. Ratzinger, Wykład nauki chrześcijańskiej dla współczesnego człowieka. Przemówienie kard. Josepha Ratzingera wygłoszone podczas konferencji prasowej w watykańskiej Sala Stampa, „L’Osservatore Romano” 13(1992), nr 10, s. 35.

Katechizmu w kwestii „Maryja a Duch Święty”, dotyczy właśnie Tajemnicy Wcielenia. Katechizm podkreśla szczególną rolę Ducha Świętego w poczęciu i zrodzeniu przez Maryję Jednorodzonego Syna Ojca. To dzięki mocy Ducha Świętego łono Dziewicy z Nazaretu stało się płodnym i wydało na świat Boga-Człowieka. Działanie Trzeciej Osoby Boskiej sprawia, że Maryja stała się przestrzenią zbawczego działania Boga.

W najnowszym Katechizmie uderza podkreślenie przygotowawczej funkcji Ducha Świętego względem Maryi, do Jej historiozbawczych zadań. Wyrazem tego przygotowania było Niepokalane Poczęcie, wyjątkowa świętość Maryi i przyłgnięcie do każdego natchnienia Ducha Świętego. Dzięki przygotowującemu działaniu Ducha Świętego Maryja mogła stać się „Mieszkaniem”, które Ojciec wybrał dla swego Syna.

Niewątpliwą zasługą Katechizmu jest przypomnienie o aktywnym współdziałaniu Maryi z Duchem Świętym w poczęciu Jezusa i powstaniu Kościoła, jak również w dziele zbawienia i uświęcenia ludzi.

Również w wykładzie na temat Kościoła znalazło się sporo pneumatologiczno-maryjnych akcentów. Katechizm podkreśla zapoczątkowanie w Maryi wielkich spraw Bożych, które Duch będzie wypełniał w Kościele; wspieranie przez Nią początków Kościoła modlitwą, bycie „figurą Kościoła” przez rodzenie dzieci „z Ducha Świętego poczętych”, antycypację świętości całego Kościoła w Maryi oraz Jej obecność w kulcie chrześcijańskim.

Autor opracowania zdaje sobie sprawę, że nie poruszył wszystkich zagadnień związanych z omawianym tematem. Zostały zaakcentowane najważniejsze sprawy, które „rzucają się w oczy” przy lekturze tekstów bezpośrednio mówiących o Maryi i Duchu Świętym. W Katechizmie jest sporo punktów, które pośrednio dotyczą poruszanej problematyki. Niewątpliwie pneumatologiczny aspekt nauczania Katechizmu o Matce Pana oczekuje na dalszą pogłębioną refleksję teologiczną.

Ks. Wacław Siwak